

МАТЕРІАЛИ

III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТИ
ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ
ЗІ СПЕКТРОМ АУТИСТИЧНИХ ПОРУШЕНЬ»

3 квітня 2019 року
Київ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА
ФАКУЛЬТЕТ СПЕЦІАЛЬНОЇ ТА ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПЕДАГОГІКИ
ГО «СПРАВА КОЛЬПІНГА В УКРАЇНІ»

МАТЕРІАЛИ
III МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ОСВІТИ
ТА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ
ЗІ СПЕКТРОМ АУТИСТИЧНИХ ПОРУШЕНЬ»

3 квітня 2019 року
Київ

Видавництво
Друкарня «Справи Кольпінга в Україні»
2019

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 6 від 20.02.2019)

Рецензенти: **М. К. Шеремет**, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету спеціальної та інклюзивної освіти імені М. П. Драгоманова.
С. В. Федоренко, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри логопедії факультету спеціальної та інклюзивної освіти НПУ імені М. П. Драгоманова.

Під редакцією Синьова В.М., Островської К. О.

М 34 **Інноваційні підходи до освіти та соціалізації дітей зі спектром аутистичних порушень: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції 3 квітня 2019 року / К. О. Островська, Д. І. Шульженко, Г. С. Понітківська, Є. О. Кузьмінська. – Львів : Друкарня «Справи Кольпінга в Україні», 2019. – 228 с.**

До збірника увійшли наукові праці вчених, фахівців з корекційної педагогіки та психології, аспірантів, а також студентів із різних регіонів України, Польщі, Німеччини, які підготовлені за результатами III Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційні підходи до освіти та соціалізації дітей зі спектром аутистичних порушень». У працях висвітлюються результати наукових досліджень та методичних розробок щодо формування освітніх компетентностей дітей з аутистичними та інтелектуальними порушеннями; особистісного розвитку дітей та підлітків з аутистичними та інтелектуальними порушеннями; інноваційних технологій подолання аутистичних та інтелектуальних порушень у дітей та підлітків; інклюзивного навчання, профорієнтації та соціалізації осіб з аутистичними та інтелектуальними порушеннями.

УДК 376-053.-056.3:616.896(082)

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ У СПЕЦІАЛЬНІЙ ТА ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

- Синьов В. М.** Інклюзивне навчання дітей з особливими освітніми потребами: шляхи оптимізації.....7
- Бистрова Ю. О., Коваленко В. Є.** Мастер-клас як засіб підвищення професійної компетентності педагогів у сфері інклюзивного навчання дітей з ООП.....12
- Демченко І. І.** Створення позитивного соціально-психологічного клімату в колективі як одна із умов інклюзивного освітнього середовища в початковій школі.....17
- Дмитрієва І. В., Бурлаченко А. Г.** Методика навчання дітей із аутистичними порушеннями початковим основам читання і письма.....22
- Мамічева О.В., Березка С.В.** Особливості використання техніки «ЕБРУ» у роботі з дітьми з порушеннями аутистичного спектру.....26
- Миронова С. П.** Формування професійних компетентностей вчителів початкових класів до навчання дітей з інтелектуальними порушеннями в новій українській школі.....27
- Нечипоренко В.В.** Структурно-функціональна специфіка інклюзивного освітнього простору в умовах хортицької національної навчально-реабілітаційної академії.....29
- Островська К. О., Островський І. П., Корнят В. С., Слободян С. З.** Професійна зайнятість людей з аутизмом у захищеній майстерні.....34
- Пахомова Н. Г.** Формування комунікативних навичок у дітей із розладами аутистичного спектра.....37
- Проскурняк О. І.** Особливості діагностики комунікативної діяльності учнів з порушеннями інтелекту.....40
- Руденко Л.М.** Етіологія та патогенез розладів аутистичного спектру.....43
- Савінова Н. В.** Проблема активно-ігрової логокорекції.....46

Список використаних джерел:

1. Башина В.М. Аутизм в дитинстві. – М. : Медицина. 1999. – 240 с.
2. Семенович А. В. Нейропсихологічна діагностика та корекція в дитячому віці: Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – М.: Академія. 2002. – 232 с.
3. Шульженко Д. І. Основи психологічної корекції аутистичних порушень у дітей: монографія. К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2009. – 385 с.
4. Шульженко Д. Аутизм – не вирок. Львів: Кальварія. 2010. – 224 с.

Проскурняк О. І.,
*доктор психологічних наук, доцент, завідувач кафедри
корекційної освіти та спеціальної психології
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради, м.Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ З ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

Як відомо на розвиток комунікативної діяльності учнів з порушеннями інтелекту впливає етіологія виникнення патології, ступінь недорозвитку інтелекту, індивідуально-психологічні особливості, а також зовнішні фактори: навчально-виховний процес спеціального освітнього закладу, сім'я, батьки тощо. Учні з порушеннями інтелекту виховуються в родині з різними соціальними, економічними, культурними, освітніми характеристиками, батьки приділяють різну за змістом і якістю увагу задля розвитку своїх дітей. Отже, передбачається, що учні з порушеннями інтелекту мають різний рівень сформованості складників комунікативної діяльності, різний соціально-комунікативний досвід, різні прояви комунікативної поведінки.

Проблемі організації та особливостям комунікативної діяльності дітей з нормальним розвитком та з особливими освітніми потребами приділяли увагу такі учені як Базима Н., Божович Л., Бондар В., Корніяка О., Мартиненко І., Проскурняк О. та ін. Однак, актуальними є питання діагностики комунікативної діяльності у дітей молодшого шкільного, зокрема в умовах трансформаційних змін системи спеціальної освіти, впровадження інклюзивного навчання.

Метою є визначення особливостей організації діагностики комунікативної діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями.

При організації діагностики комунікативної діяльності учнів з порушеннями інтелекту необхідно враховувати певні обмеження, які пов'язані: а) з щирістю досліджуваного, б) бажанням або відмовою брати участь у дослідженні (а від цього залежить позитивний або негативний настрій та відчуття), в) ступенем довіри до експериментатора. Саме тому було доцільно добирати конструкт з психодіагностичних методик, збіг даних між якими забезпечуватиме вірогідність психодіагностичного висновку.

Зазначимо, що при доборі психодіагностичних методик для визначення стану сформованості комунікативної діяльності доцільно спиратися на обґрунтовану структуру комунікативної діяльності (Проскурняк О., 2014), (Мартиненко І., 2017).

З урахуванням психовікових можливостей учнів з порушеннями інтелекту добираються методики, які допомагають визначити окремі показники сформованості мотиваційного, когнітивно-змістового та операційно-поведінкового компонентів комунікативної діяльності учнів з інтелектуальними порушеннями.

У виборі методик діагностики перевагу необхідно надавати тим методикам, які базуються на експертній оцінці певних проявів комунікативної діяльності. Такий підхід до відбору методик пояснюється зниженими розумовими можливостями школярів цього контингенту, неможливістю дітей адекватно оцінити свій стан, можливості, поведінку. Водночас учні з порушеннями інтелекту можуть бути активно задіяні у діагностуванні комунікативної діяльності, отже, в процесі діагностики комунікативної діяльності розумово відсталіх школярів бажано поєднувати методики експертної оцінки досліджуваного феномену та методики, які містять твердження, що є зрозумілими для учнів даної групи.

У зв'язку з особливостями розвитку пізнавальної діяльності учні з порушеннями інтелекту диференціюють свої відповіді, в основному, полярно: «так», «ні» або «не знаю». Отже, методики, які застосовуються для діагностики потребують адаптації з урахуванням психовікових особливостей учнів даної групи.

Аналіз діагностичних методик стану сформованості комунікативної діяльності довів, що використання майже усіх методик (за виключенням тих, де комунікативні прояви оцінюють експерти), потребують спеціальної адаптації. Адаптація методик психологічної діагностики базується на дослідженнях Дульнева М., Певзнер М., Петрової В., Рубінштейн С. На основі

цих досліджень визначені певні вимоги до вербального матеріалу методик діагностики комунікативної діяльності розумово відсталих школярів:

- короткість та лаконічність питань та тверджень;
- зрозумілість тверджень;
- кількість варіантів відповідей має бути не більше двох-трьох;
- невелика кількість запитань або тверджень.

Відзначимо, що вивчення комунікативної діяльності учнів молодших класів з порушеннями інтелекту має певні складнощі, які пов'язані з відсутністю комплексної діагностичної методики вивчення рівня розвитку їхньої комунікативної діяльності та необхідністю адаптації методик, що дозволяють вивчити показники комунікативної діяльності.

Феномен, який вивчається, розглядається як комплекс характеристик, які забезпечують специфіку та ефективність комунікативної діяльності. Отже, для вимірювання рівнів розвитку комунікативної діяльності необхідно застосовувати комплексний підхід.

При аналізі та огляді існуючих меток діагностики комунікативної діяльності бралися до уваги дані, одержані вченими-психологами (Божович Л., Фельдштейн Д. та ін.), відповідно яким встановлено те, що у молодших школярів пріоритетними є спілкування з значимими дорослими. У молодшому шкільному віці активно формується мотиваційна, особистісна, ціннісна спрямованість, що впливає на комунікативну активність та визначає комунікативну поведінку у майбутньому. Саме це визначає необхідність у діагностуванні потреб у спілкуванні, комунікативній взаємодії, мотивації комунікативного контакту.

Підсумовуючі, зазначимо, що аналіз діагностичних методик з вивчення різних аспектів комунікативної діяльності розумово відсталих підлітків довів, що є необхідність розробляти і адаптувати методики діагностики рівнів розвитку комунікативної діяльності за такими напрямками: а) мовленнєво-мисленнєвим: питання або твердження методик мають бути зрозумілими розумово відсталими школярами; б) варіативним: завдання мають містити стільки варіантів відповідей, скільки розумово відсталі діти в залежності від пізнавальних можливостей, можуть зрозуміти і потім на них відповісти; в) процедурним: діагностичні процедури слід здійснювати таким чином, щоб забезпечити розумово відсталим школярам комфортність під час діагностики, створити такі умови, щоб розумово відсталі школярі не відволікалися та не перевтомлювалися; г) установчо-емоційним: слід позитивно налаштувати дітей на процес діагностики; д) адресним: завдання методик мають базуватись

на врахуванні психологічних показників щодо особливостей розумово відсталих школярів.

Список використаних джерел:

1. Мартиненко І.В. Психологічні засади формування комунікативної діяльності дітей старшого дошкільного віку з системними порушеннями мовлення. Дис... д-ра психол.н, К., 2017. 500с.
2. Проскурняк О.І. Психологія комунікативної діяльності розумово відсталих школярів. Монографія. Х., 2017. 351 с.

Руденко Л. М.,

*доктор психологічних наук,
професор, завідувач кафедри
спеціальної психології та медицини
ФСЮ НПУ імені М.П. Драгоманова
м.Київ, Україна*

ЕТИОЛОГІЯ ТА ПАТОГЕНЕЗ РОЗЛАДІВ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

До теперішнього часу немає єдиної концепції щодо етіології розладів аутистичного спектру. Відомо, що серед причин та механізмів розвитку даного розладу важливу роль відіграють генетичні та біологічні фактори (в тому числі органічне ураження головного мозку внаслідок хромосомних або метаболічних порушень).*

Аргументи на користь генетичної природи РАС спираються на сімейні, молекулярно-біологічні дослідження (Rutter, 1985). Є численні свідчення про сімейну обтяженість при ранньому дитячому аутизмі. Це проявляється в підвищеному ризику захворювання для дітей з РДА, що становить близько 3%. Це в 60-100 разів вище, ніж в середньому в популяції. Роль генетичних факторів у генезі аутизму є визначальною і за оцінками експертів сягає 90% (Freitag, 2007). Генетичні чинники є складними та мало вивченими. Проведені молекулярно-біологічні дослідження дозволили ідентифікувати ділянки окремих хромосом, в яких розташовуються гени, відповідальні за виникнення розладів аутистичного спектру. Протягом двох останніх десятиліть були описані варіанти генного поліморфізму, в тій чи іншій мірі асоційовані з розвитком РАС в окремих локусах 2, 3, 4, 6, 7, 10, 15, 17 і 22-ї хромосом